

Ateistens pilegrimsreise

For å møte andre som famler i det eksistensielle dypet, våger forfatteren å bevege seg i sine egne dunkle tjern.

TEKST

Lina Søreide Slåttå

PUBLISERT 1. juli 2019

Boka Psykologens journal er først og fremst leseverdig fordi forfatteren åpent viser frem sin egen eksistensielle uro og sine egne mørke tjern. Jeg leser den som et lite stykke brobygging, der broene som gradvis blir til, ikke går over tjern, men opp gjennom dem, og strekker seg videre mot den eksistensielle uroen som finnes i ethvert menneske.

Beundringsverdig - og uklart

Boka, som utkom i 2018, er resultat av en ti år lang reise der utgangspunktet har vært forfatterens villighet til å møte sin egen eksistensielle angst og utfordre det han beskriver som den kjepphøye ateisten i seg.

Jeg bestemte meg for å utforske religiøse perspektiver på livet og tvinge den kjepphøye ateisten til å tenke seg om. På et personlig plan hadde jeg et ønske om å bli mer ydmyk overfor ideer som strider mot mine egne, og jeg håper jeg har forbedret meg på dette området. (side 11)

For å forankre prosjektet oppsøkte Liverød bibelgrupper, menighetsmøter og andre arenaer der de troende var i flertall, og der de store spørsmålene kunne diskuteres. Oppriktigheten når forfatteren beskriver en tidvis lammende dødsangst, sin diffuse uro,

samt sin arroganse i møte med troende mennesker, er kan hende bokas viktigste bidrag inn i faglitteraturen. Den bidrar til å nyansere «glansbildet» av en psykolog som selv står urokkelig støtt i møte med livets grunnvilkår, og som uten nevneverdige utfordringer evner å manøvrere i farvann preget av eksistensiell uro, gudstro og tvil hos den som søker hjelp. Kombinert med beslutningen om å gå helt konkret til verks for å møte egen angst og arroganse, står boka for meg som et beundringsverdig prosjekt.

Som ren leseropplevelse er psykologens journal tidvis springende, og formålet med flere av avsnittene står uklart for meg. Spørsmålet: Hvor vil du med dette? melder seg ofte underveis. I ettertid tenker jeg at dette kanskje, mer enn noe annet, er et uttrykk for det kaoset som kan oppstå når et menneske våger å sjonglere med dyptgripende eksistensielle spørsmål uten å vite hvorvidt og hvordan de kommer til å lande.

**«Utgangspunktet har vært
forfatterens villighet til å møte
sin egen eksistensielle angst og
utfordre det han beskriver som
den kjepphøye ateisten i seg»**

Fra overflate mot dybde

Liverød har rett i sin antakelse om at en troende leser lett kan bli provosert av språket i store deler av boka. For meg handler dette ikke så mye om «frekke» argumenter mot en gudstro som om fraværet av nyanser mellom posisjonene «den troende» og «ateisten psykologen,» som følger Freud, og forstår gudstro som fortrenkning av realiteten. Dette er en polarisering forfatteren forbereder leseren på. Posisjonene teisme og ateisme utgjør bokas dramaturgi. Likevel opplever jeg første del av boka som en tidvis trøttende veksling mellom to motpoler som på hver sin måte fremstår fattige i en slags overfladiskhet. Kanskje er forfatteren selv inne på det når han avslutningsvis plasserer den bokstavtro kristne og den «bokstavtro» ateist i samme bås. De bygger sitt livssyn på en konkret tolkning av de bibelske tekstene, der førstnevnte tar til seg ordene, og sistnevnte forkaster dem. Slik går de glipp av dybden i budskapet, og dermed også det fellesmenneskelige og visdommen som ligger innbakt i slike urfortellinger.

Slik jeg leser boka, beveger den seg fra overflate mot økt dybde, noe Liverød beskriver som en nødvendig prosess i bokas avsluttende epikrise. Denne vandringen i boka gir assosiasjoner til den anerkjente, og for mange provoserende, professoren i religion og kultur, Marcus J. Borg (2011), som har utfordret det han beskriver som himmel–helvete-paradigmet i moderne kristen tenkning. Dette er nettopp en kritikk av «overflatetenkningen» eller bokstavtroskapen som fremmedgjør det kristne budskapet både i egne rekker og blant dem utenfor.

Borg hevder at betydningen av sentrale kristne begreper i dag står fjernt fra det opprinnelige. Opplysningstidens mantra om at noe enten er sant eller ikke, bidro til at Bibelen måtte forstås som ufeilbarlig. Fra et metaforisk-historisk perspektiv søker Borg

å gjenoppdage kristne begreper ut fra den historiske konteksten og det språket de ble skrevet i. Da handler ikke frelse først og fremst om en himmel etter døden, men om en jordisk frigjøring fra undertrykkelse og slaveri. Begrepene blir i større grad knyttet til livet her-og-nå, og hvordan vi velger å forholde oss til verden. Det nærmeste synonymet til å tro, slik det ble brukt i århundrene e.Kr., er ifølge Borg ikke å bekjenne seg til en rekke læresetninger, men å elske, forstått som et dypt engasjement i Gud og våre medskapninger.

Fra leserens perspektiv ville det vært oppklarende med en definisjon av den posisjonen Liverød kaller «den troende», fra starten av. Slik jeg leser boka, foregår diskusjonen mellom «den troende» og «ateisten» i rammen av et himmel–helvete-paradigme. Derimot beveger Liverød seg innenfor det mer historisk-metaforiske rammeverket når han mot slutten åpner opp for det fellesmenneskelige i bibelfortellingenes mange underliggende budskap, arketyperiske bilder og metaforer. De kan forstås som en viktig kilde til det forfatteren, med referanse til mytologen Joseph Campbell, kaller «universets sanger,» fortettet livserfaring som overleveres fra generasjon til generasjon som en del av vårt mentale navigeringssystem. I forlengelsen av dette beskriver Liverød Bibelen som en slags manual i aktiv kjærlighet.

Aspekter som ikke kan måles

I sin gryende åpning mot de bibelske tekstene viser Liverød til at Jung, gjennom å studere mytologi og religion, kom frem til at det er et nødvendig prosjekt for ethvert menneske å våge å møte sine indre, mørke tjern. I sannheten ligger heling. Dette var også forfatterens utgangspunkt for prosjektet: «Som psykolog anbefaler jeg folk å møte sine problemer ansikt til ansikt, og i denne boken skal jeg gjøre det samme selv», skriver Liverød. At forfatteren gjenfinner denne terapeutiske innsikten i de bibelske tekstene, virker til å vekke hans begeistring, og entusiasmen smitter over på meg som leser. I forlengelsen av dette forteller forfatteren om en gjenoppgivelse.

Gjennom denne prosessen har jeg gjenoppgivet drømmen som et viktig verktøy. Drømmen kaster lys over de dunkle delene av vårt indre landskap hvor fornuften ikke når frem. Drøm, historier og mytologi formidler aspekter ved livet som ikke lar seg fange i en materialistisk, vitenskapelig eller rasjonell analyse. (side 312)

Jeg må smile når Liverød forteller om en foreleser som hevdet at terapi uten drømmer er som lunken champagne. Samtidig spør jeg meg om profesjonsutdanningen og norsk psykisk helsevern har nok rom for disse aspektene hos pasienten. Noen historier tar tid å fortelle, og de fleste historier kan vi ikke vite stort om på bakgrunn av det som kruser i overflaten. Vi må våge oss inn i villniset, drømmen, kunsten, og ned i de mørke tjernene, uten å vite hvor vi ender. Som et lite kamprop for verdien av dette motet, og da særlig hos terapeuten, er boka på sitt mest inspirerende.

Fra venstre til høyre

På mange måter starter Psykologens journal opp som en diskusjon av løsrevde temaer og problemstillinger, og ender i en mer helhetlig aksept for det usikre, døden og

muligheten for Gud. Forfatteren beskriver det som en beslutning om å «lytte på et annet nivå». Denne prosessen er spennende å følge i epikrisen, der Liverød trekker trådene sammen.

Mens jeg leste boka, kom jeg over et intervju med professor Ian McGilchrist (Vårt Land, 2019), psykiater, hjerneforsker og forfatteren av boka *The Master and His Emissary*. Intervjuet kastet nytt lys over den prosessen Liverød beskriver i sin journal. Kort fortalt deler McGilchrist de to hjernehalvdelenes inn i ulike funksjoner som utfyller hverandre: Venstrehjernen er en mester i presisjon, i å skjære ting løs fra konteksten, og måle umiddelbar nytteverdi. Høyrehjernen forstår verden helhetlig, dypt og prøvende, og er av evolusjonen utvilsomt kronet til å regjere. Boka, som sammenfatter ikke mindre enn 2 500 forskningsartikler og boklige kilder som krysser alle faggrener mellom nevrovitenskap og europeisk kunst- og kulturhistorie, munner ut i en dristig hypotese: Lar du venstre hjernehalvdel styre blikket, mister du synet for relasjonene dine, helheten og Gud. Da får du, ifølge McGilchrist, Vesten av i dag, med utbredte symptomer på at helheten har forsvunnet «for bare trær»; en overhengende økologisk krise, et klima i ulage, sosial fragmentering, økt apati og psykisk lidelse, en epidemi av ensomhet, der relasjoner ofres for produktivitet, og et fragmentert helsevesen.

Fra dette perspektivet er det spennende at Liverød ender et sted hvor åpningen mot relasjonene han lever i, drømmen, uoversiktlige mørke tjern og en gudstro, er større. De er alle områder i livet som krever at den prøvende og mer ydmyke høyrehjernen fortsatt får trumfe venstrehjernens detaljfokus, fragmentering, og mål om umiddelbar lykke og nytteverdi.

På dypt vann

For flere år siden ble jeg spurt av *Psykologtidsskriftet* om å skrive en anmeldelse av Torill Danbolt og Grethe Nordhelles bok *Åndelighet – Mening og tro. Utfordringer i profesjonell praksis* (2012). *Psykologens journal* har tatt oppfordringen i denne boka på alvor – å bevege seg på egne dyp, for også å kunne møte andre som famler i det eksistensielle dypet. Sondre Risholm Liverød utfordrer mitt eget ståsted og blir et eksempel til etterfølgelse: Hvordan forholder jeg meg til de eksistensielle grunnvilkårene som rammer inn livet? Hvordan forstår jeg Gud og en gudstro? Hva betyr fri vilje og døden i mitt eget liv? Går broene gjennom mine egne mørke tjern, slik at de kan møte og romme eksistensiell uro hos dem jeg møter som psykolog?

Det eksistensielle løfter frem det fellesmenneskelige, og er kilder til uro som både rører seg i pasient og psykolog. Da blir motet hos sistnevnte, når det gjelder å prøve seg fram i det tvetydige, usikre og ubehagelige, helt avgjørende. Det slår meg at for å våge å svømme i mørke og uoversiktlige tjern, trengs en tillit til selve prosessen. Kanskje ligner den tilliten psykologen må ha til at det er noe usynlig som bærer i terapien, den tilliten som kan ligge i en gudstro?

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 56, nummer 7, 2019, side 540-543

TEKST

Lina Søreide Slåttå

+ Vis referanser

Borg, Marcus J. (2011), Speaking Christian.

Danbolt, T. & Nordhelle, G. (2012) -

McGilchrist, Ian (2018). Hjernemysteriet. Intervju i , 09.05.2019